

2

MUSCA COLUMBACĂ ÎN TRADIȚIA NOASTRĂ POPULARĂ ȘI ISTORICĂ

(CU O PARALELĂ ROMANICĂ).*)

Chestia „Muștei Columbace“, care a făcut atâta valvă în primăvara lui 1924, când, din peștera de lângă Orșova, unde-și are reședința, a roit asupra întregii Oltenii, până'n Argeș, Muscel, Olt și Dâmbovița, mușcând mortal mii de vite și chiar oameni, are și o latură care poate interesa pe membrii acestei Societăți.

1.—Dl profesor I. Simionescu ¹⁾ releva ecoul pe care primejdioasa jivină îl trezise, din vechiu, în inchipuirea poporului din partea locului, citând chiar fragmentul din balada „Iovan Iorgovan“, în care se spune că, din capul balaurului răpus de erou,

Mușiță ieșia,
Caii îi mușca,
Boi-i otrăvia,
Plugurile-opria.

Balada, pe care o citează și dl dr. D. R. Olariu prin „Curierul Băilor“ din 1 Iunie 1923 (p. 10), după monografia d-rului A. Popoviciu asupra „Băilor Erculane“ (Pesta 1872), înfățișează, în adevăr, într'un chip impresionant, dialogul dintre Iorgovan și monstru:

— De m-ei omori,
Capu-mi s'a 'mpuți,
Viermii s'or mulți,
Muște-or slobozi,

*) Comunicare făcută la „Societatea Etnografică Română“ (Cluj), în ședința dela 6 Februarie 1924. (Manuscrisul a fost pus la dispoziția „Arhivei de Folklor“ prin bunăvoința d-lui Emil Panaitescu, directorul Institutului de Studii Clasice al Universității din Cluj).

¹⁾ *Musca Rea*, în ziarul bucureștean „Viitorul“ din 13 Maiu 1922.

Calul ți-a mușca,
 De loc va crăpa,
 Boi s'or otrăvi,
 Plugul s'a opri,
 Oamenii vor muri!
 — Șerpe-afurisite,
 Încă porți cuvinte!
 Țara-oiu învăța, —
 Și ea m'asculta, —
 Fumuri puturoase
 Și din pietre scoase
 Ție ca să-ți faci,
 Și de muscă scapă;
 Calu-mi n'a pieri,
 Boi n'a otrăvi,
 Plug nu s'a opri,
 Oamenii n'or muri,
 Dar tu mort îi fi!

Am dat versiunea din colecția de *Poesii populare din Bănat*, II (Sibiu 1906) a d-lui E. Hodoș, care subliniază, de asemenea, aluzia la „așa-numitele muște columbace“ (p. 31), fiindcă ni s'a părut cea mai pregnantă; dar am fi putut lua oricare din variantele, în versuri și în proză, pe cari le-a adunat de mult, cu admirabila-i sânguință, răposatul Sim. Fl. Marian, în capitolul cu același titlu ca și foiletonul d-lui Simionescu, din monografia-i despre *Insecte* (p. 332 sqq.¹⁾), și în care se vorbește de nașterea veninoasei gânganii din „al doisprezecelea cap al balaurului“, care, „rămas nezdrobot“, „cu o bucată de corp“, fuge pe Cerna la vale, intră în Dunăre, se urcă în sus până la *Columbaria*, suie dealul și se ascunde într'o peșteră“ (p. 337).

Acest „Columbaria“ e, de fapt, numele vestitei cetăți *Golubaci* (= *Golumbaci*, *Columbaci*, „Porumbeni, Hulubeni“), dintre Belgrad și Severin, pentru care luptase odinioară (ca. 1428) Sigismund al Ungariei cu Turcii și Brancoviceștii și după care s'a și numit în știință insecta: *Simulia Columbaccensis*²⁾.

¹⁾ Alte numiri populare ale insectei: *muscă năpraznică*, *muscă veninoasă* v. și Ciurea, l. c. mai jos.

²⁾ Un studiu științific asupra-i a dat, în 1909, dl prof. dr. N. Leon. V. și foiletonul d-lui Secieriu, din ziarul clujan „Patria“ (Iulie 1923), cum și, mai ales, articolul d-lui I. Ciurea din rev. „Natura“ pe Maiu—Iunie, același an, No. 7—8, pp. 3—8 (unde se dau și interesante microfotografii și chipuri în mărime naturală ale insectei).

2.—Legenda arată și în acest caz, cum imaginația populară, impresionată de un fenomen neobișnuit, caută și află o explicație în lumea supranaturală de fantasma ce-i e familiară, cu logica ei specială: numai ca o infernală răzbunare a „balaurului”, — monstrul prin excelență al basmelor, — se putea concepe apariția unor atât de vătămătoare lighioane! Și un interesant „pendant” la legenda românească găsim, d. ex., în legenda sardă despre „Sa musca macedda” (musca măcelăreasă), publicată de Gino Bottiglioni (*Leggende e tradizioni di Sardegna*, Geneva 1922), în care e vorba de ceva asemănător și care amintește, în același timp, legendele privitoare la „solomonarii” fermecători de guzgani:

„Intr’o vară din vremea veche, în toată Sardinia și mai ales în Iglesias („Iglesia”), toată lumea murea și apăruse năpraznic o muscă ne mai văzută și ne mai cunoscută, care, când înțepa, ucidea omul. Era musca măcelăreasă, pe care nime n’o putea distruge, nici măcar rugăciunile făcute la Sfinți. Intreg orașul era desnădăjduit, când un om sfânt, mult venerat și slăvit, zice norodului să se roage și să-l urmeze, unul după altul, căutând să calce pe urmele lui. Toți, auzind așa, îl urmară, făcând un cerc atât de mare, încât îmbrățișa toată piața bisericii. Atunci omul cel sfânt le porunci să micșoreze cercul acela puțin câte puțin, până s’a închis în mijlocul pieței. Atunci s’a văzut un fapt în adevăr ciudat: toate muștele „macedde”, cari erau în aer, se lăsară jos, până făcură o grămadă mare în mijlocul pieței bisericii. Omul cel sfânt, care, înainte de a face minunea, pusese să se pregătească șapte buți în piață, le umplu atunci, cu lopețile, de muște și, închizându-le bine-bine, le transportă în subterana dela castelul vechiu. În piață, de frică să nu mai fi rămas vreun vierme de muscă de-acelea, și de plăcere, lumea aprinse o focărie, de ținu trei zile. Dar mântuirea de această muscă nu e sigură, pentrucă, în ziua în care ar reuși să iasă din nou, va fi sfârșitul lumii și distrugerea omului.” (p. 154 ș. u.)¹⁾

3.—Există însă, pe lângă aceste date de folklor, și un document istoric, de un deosebit interes, relativ la „Musca rea”: el a scăpat d-lui Simionescu și celorlalți, precum — sau pentru că — scăpase răposatului Marian.

Anume, în „Istoria Țerii Rominești dela anul 1689 încoace”, tipărită în *Magazinu Istoricu pentru Dacia*, t. V., Radu Popescu

¹⁾ Cf. *ibid.*, p. 25 și urm., unde numele teribilei insecte (*musca macedda*, *machedda*, *maghedda*) e explicat ca „una mosca che fa macello, che mena strage”, iar varianta *musca manchedda*, ca „la mosca diabolica” (din *mancu* = sinistro).

(căci el e, probabil, „Anonimul“ continuator), însărcinat de Constantin-Vodă-Brâncoveanul, în primăvara anului 1695, „să fie de pază la locu la Cerneți“, unde Domnul însuși primise poruncă dela Turci „să păzească vadul Dunării care trecea șeicile cu zaherea și furcatele ¹⁾ cu oști, cu iarbă și gloanțe, spre Beligradu“, poate înfățișa, ca un lucru văzut, o icoană a ravagiilor Columbacei :

„...ci Miercuri după Paști au purces [Brâncoveanul cu ai săi] cătră Cerneți, pre zăpadă, cu fân hrânind dobitoacele; care, ajungând la satul Domnului, Brâncovenii, au șezut câtăva vreme, până s'au strâns boiarii, cari era rânduiți de tabără, și alte oști, și până s'au făcut iarbă verde, hrana vitelor. Și iar au purces în sus la Cerneți, însă iar încet, pentru ca să treacă vremea unor muște veninate ce ies primăvara la Cerneți, de fac multă pagubă oamenilor în dobitoace; că este între munții carii taie Dunărea de curmeziș, de iese la Cladova cetate, care au făcut-o Clavdie împăratul, și la Turnul-Severinului, care l-au făcut Sever împăratul, unde sânt și picioarele podului lui Traian împăratul, ce au făcut preste Dunăre, se văd (*sic*) că este o piatră găunoasă, ²⁾ a căruia găunositură (gură) este neagră, afumată, ca cum ar ieși un fum dinnăuntru, de negrește mărginiturile găurilor, iar nu este fum, ci în toți anii primăvara iese un fel de muscă mitutică, care, ieșind din piatră asupra Dunării, multă se inneacă, că, ca un vifor întunecat, se pornește pre Dunăre în jos, și ies la câmp la dobitoace, pre care le mușcă, și le veninează, și mor, ci cu fum de tufă, de fân își păzesc câțiva oameni dobitoacele și pre ei, că și oamenii pătimesc rău de muștile acelea, însă nu mor. Ci pentru acestea mergea Domnul încet“ (pp. 137—8).

Fără îndoială, tot ca un reflex al baladei populare trebuie socotită și mențiunea Muștei Columbace din James O. Noyes (*Roumania: The Border Land of the Christian and the Turc*, New-York 1858, p. 61): „Din jos de ostrovul Moldova, o enormă stâncă neagră iese din sânul fluviului [Dunării], pe care se spune că un Turc gelos și-a părăsit mireasa bănuită, zicând către ea: „*Babakai! babakai!*“ (pocăiește-te! pocăiește-te!), un nume care s'a aplicat stâncii însăși. Aproape de aceasta este peștera dela *Golumbaț*, unde se crede că Sf. Gheorghe a ucis bălaurul din al cărui trup, și azi în stare de putrefacție, purced roiuri de muște vătămatoare“.

¹⁾ „Fregatele“, din turcește ferqata=catalan. fargata (BARBIER DE MAYNARD, II, 411—2).

²⁾ „Peșteră, grotă“; cf., de altfel, și dubletul toponimic dorohoian: *Movila Găunoasă* și *Movila Bortoasă* (GHIBĂNESCU, *Dorohoiul*, Iași 1924, pp. 22, 65), în speță, probabil, niște *gorgane* s. „kurgane“ preistorice (cf. Arhiva-Iași, 1924 p. 267).

Mențiunea aceasta prezintă un deosebit interes, nu numai pentru că e, foarte probabil, cea dintâi pomenire americană (autorul cărții venise prin părțile noastre ca chirurg în armata turcească) a Columbasei, ci și pentru legătura ce stabilește între Sf. Gheorghe, omoritor al „dragonului“,¹⁾ și eroul baladei românești, — de sigur, datorită interpretării numelui *Iorgovan* ca *Iorgu* (Gheorghe), pe lângă motivul comun.

† V. BOGREA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

---

¹⁾ V. în special: AUFHAUSER, *Das Drachenwunder des Heiligen Georg* (*Byzantinisches Archiv*, Heft 5).

TREI PROBLEME FOLKLORICE ȘI ASPECTUL LOR ROMÂNESC.*)

În cuvântarea ținută la adunarea generală a „Astrei“ din 1921, dl A. R. Wright, vice-președintele Asociației de Folklor din Londra, își exprima convingerea, că „cheia pentru o bună parte din istoria europeană se găsește în trecutul nostru“ și că, studiind manifestările poporului român, „vom ajunge să deslegăm multe probleme ale istoriei umane“.1)

Dacă lucrul e în adevăr așa, sau dacă părerea învățatului englez e numai o iluzie generoasă, nu ne aparține s'o spunem.

Ceeace ni se pare, însă, în afară de orice îndoială e datoria cercetătorilor români de a pune în circulație științifică *aspectul românesc* al problemelor, oriunde el există, — indiferent de valoarea lui relativă.

E, poate, cel mai bun și mai firesc mijloc de a contribui la mișcarea generală a științei, rămânând totuși în cadrul celor mai legitime și imperioase obligațiuni naționale.

Ca o modestă încercare în acest sens trebuie considerată și seria de comunicări mărunte, care începe aici.

1. Pietre-Scrise.

Într'o interesantă comunicare, apărută în „Comptes-rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres“ din Paris, pe 1920 (p. 103 sqq.), sub titlul: „Le rocher de *Perescrita*, près de Cenicientos (province de Madrid)“, Pierre Paxis explică numele acelei localități prin baso-relieful ce împodobește fața de Sud-Est a stâncii: două icoane suprapuse, în josul unei firide, reprezentând un călă-

---

*) Comunicări făcute la „Societatea Etnografică Română“ (Cluj), în anul 1924.

1) V. rev. *Transilvania* pe 1921, p. 865.

reț și o ceată de fauni, cu o inscripție aproape total indescifrabilă, fac din ea, în adevăr, o *Piedra-Escrita*.

Cățiva ani mai înainte, Eduard Meyer (*Reich und Kultur der Chetiter*, Berlin 1914, p. 6) observa, că o stâncă sculptată, de lângă Boghaz-chioi (în Anatolia), înfățișând o lungă procesiune de zei într'un stil cu totul necunoscut până acum, cu inscripții într'o scriere pictografică sau figurativă (*Bilderschrift*) deopotrivă de necunoscută, se chiamă, la Turcii din partea locului: *Yazyly-Kaja*, „beschriebener Stein“. Iar, cu mult înaintea amândouora, celebrul arheolog englez Arthur J. Evans, vorbind,¹⁾ în opera sa *Scripta Minoa* (Oxford 1909, I, p. 5), despre așa-numitele *hadjrat mektubat*, „written stones“, ale Semitiilor din Nord-Vestul Africei, relevase răspândirea și importanța acestor monumente pentru istoria culturii și în deosebi a scrierii.

Astfel de „Pietre-Scrise“ există însă și la noi.

Evident, nu e vorba de expresia însăși, întrebuintată de unii scriitori²⁾ ca echivalent popular pentru inscripțiile lapidare: de „piatra cea scrisă“ pomenesc, de altfel, din vechiu, documentele noastre (v. N. Iorga, *Studii și doc.*, XVI, 239), pe când bătrâni cărturari, ca traducătorul lui Herodot (ed. Iorga, p. 119), talmăcesc obeliscul cu ieroglife prin „stâlp cu slove“, iar Muza populară zugrăvește plastic (col. G. Dem. Teodorescu, p. 555) o „piatră mare [ce] sta trântită, de ciocane ispitită, de veacuri părăginită și cu slove rătăcită“.

Dar *Piatra-Scrisă* se chiamă „un loc izolat, în Putna, pl. Vrancea, com. Spinești, unde se află o piatră mare, pe care se află scris, din vechime, numele lui Ștefan-cel-Mare“ (v. *Marele Dicț. Geogr. al României*, IV, 699), și *Pietrele-Scrise* se chiamă „un loc izolat, în jud. Buzău, com. Vintilă-Vodă, unde se află o mare lepede de piatră cu inscripțiuni indescifrabile din cauza vechimii lor“ (*ibidem*, IV, 709; cf. Iorgulescu, *Dicț. geogr. al jud. Buzău*, p. 447), iar, asupra rostului acestora, evident că numai o cercetare competentă la fața locului ne-ar putea lumina întru câtva, — fiindcă în

¹⁾ După DON MANUEL GÓNGORA Y MARTINEZ, *Antigüedades prehistoricas de Andalucia*, pp. 65—7 (unde se dau reușite reproduceri de figuri cu inscripții de pe Piedra-Escrita de lângă Fuencaliente) și G. B. M. FLAMAND, *Les Pierres écrites (Hadjrat Mektoubat) du Nord de l'Afrique et spécialement de la région d'In-Salah* (Congrès international d'Anthropologie et d'Archéologie préhistorique, Paris 1900).

²⁾ V. d. e. PÂRVAN, *Începuturile vieții române la gurile Dunării*, București 1923, *passim*.

contemporaneitatea lor cu Ștefan-cel-Mare și legendarii „feciori ai Vrâncioaiei” n'am putea crede, cu poporul.

Subsidiar adăugim, că toponimicul *Pietrele-Înfierate*, „o pădure din Prahova” (v. *Marele Dicț. Geogr.* citat), adevă: „pietrele legate în fiare, în fier”, constituind o perfectă paralelă la numele topic italian *Sassoferrato*¹⁾ (cf. și lat. *Mons Ferratus*, în Africa romană), — bare de fier se află, de altfel, și la Perescrita spaniolă, — se referă, probabil, la niște pietre de hotar, întocmai ca *copacii înfierăți* din hotărnicia dela 1699, publicată în „Arhivele Olteniei”, III (1924), p. 42: „... până în drumu ce vine de la Călugărei în cerul înfierat... la locu unde am pus *piatră*, aproape de *gârnița impletită, înfierată*; de-acolo drept în jos prin *copacii înfierăți*..., unde am pus *piatră* lângă *gârnița cea mare înfierată*; de-acolo... în cornu pământului Teiului, unde am pus *piatră* la *gârnița încinsă*; de-acolo drept la vale, în *ceru cu ulmu înfierat*... la *gârnița încinsă*... până la *gârnița îngemănărată*...”²⁾

Copacii oferă, în adevăr, un element natural de delimitare, ce apare foarte des în concurență cu pietrele, împărțind cu ele, într'un izbitor paralelism, atât rostul, cât și epitetele: *Pietrei-Râioase*, nume de deal din Tulcea (*Marele Dicț. Geogr., ad. loc.*), îi corespunde, astfel, *plopul râios* dintr'o hotărnicie dela 1779 (rev. cit., II [1923], p. 465), iar *Pietrelor-Scrise* înseși le corespunde un *Fagu-Scriptu*, n. de localitate macedo-română (v. Tache Papahagi, *O problemă de romanitate sud-ilirică*, în „Grai și Suflet”, I [1923], p. 93).

2. „Gardul dinților”.

Ἐρκος ὀδόντων, faimoasa expresie homerică (Iliada, IV, 350; Odiseia, X, 328, etc.), a făcut obiectul unei străvechi controverse: Solon (*fragm.* 23,1) credea că ea nu se referă la buze, ci la dinți, pe când Eusthathios (ad. *Od.*, I, 64) afirmă că ea ar însemna și una și alta.

Reluând problema (v. *Revue des Études Grecques*, XXIX, pp. 275—80 și *Wochenschrift für klassische Philologie*, 1916, col. 1234), D. C. Hesseling dă dreptate lui Solon: ὀδόντων nu e un genitiv obiectiv, indicând străjuirea dinților de buze, ci un genitiv subiectiv, arătând „gardul” format de dinți, ca o strajă a gurii.

¹⁾ Pentru așa-zisele *pietre-fitte* ale Sarzilor, v. E. PAIS, *La Sardegna prima del dominio romano*, p. 116.

²⁾ Evident însă, că atunci când e vorba de copaci, „înfierarea” se poate înțelege și altfel decât ca o încercuire cu fier: ca pecetluirea cu fierul țării („bourul”), de pildă.

Ceeace ne interesează însă aici nu e formularea gramaticală a concluziei, ci documentarea ei etnopsihologică, la care putem, cred, adăugi unele argumente decisive.

De fapt, credința populară despre mortalitatea timpurie a celor cu *strungă*, adecă cu dinții superiori de dinainte depărtați unul de altul, coroborând cu inchipuirea sufletului însuși ca un abur subtil și volatil („Hauchseele“ a lui Wundt¹⁾, captiv în trupul de lut ca'ntr'un mormânt (σῶμα-σῆμα) și trebuind reținut ca să nu evadeze, confirmă rostul de „gard“ al dinților, prin care nu ies numai tot atât de faimoasele ἔπεα πτερόεντα, „cuvinte inaripate“ (cf. *verba volant*²⁾, culminând în *irrevocabile fatum* (dela fari, „a vorbi“), ci însuși πνεῦμα (*spiritus*) sau ψυχή (*anima, vita*).

Același sens îl are expresia grecească-modernă με τῆ ψυχῆ ὀστά δόντια, „with the soul between the teeth“ (J. C. Lawson, *Modern Greek Folklore and Ancient Greek Religion*, Cambridge 1910, p. 111), al cărei echivalent românesc n'ar fi însă *a-și lua inima în dinți*, — fiindcă acesta indică mai curând curajul *in extremis*, energia disperării, — ci *a fi cu sufletul în buze sau la gură* (v. Zanne, *Proverbele Românilor*, II, 440), adecă „a fi aproape de a-i ieși sufletul“: „Deschide gura, ca să-ți ieau sufletul“, zice însuși Charon către victima sa (Lawson, *l. c.*)³⁾

O dovadă directă, însă că „gardul“ homeric se raportează în adevăr la dinții cari-l compun, o găsim în cunoscuta cimilitură a dinților, la Români: Doisprezece *parmaci*, într'al cui ... ii bagi? (George Pascu, *Despre Cimilituri*, I, 186), cum și'n nu mai puțin cunoscutul dicton satiric la adresa celor cu dinții rari: „Ai dinți în gură, ca *parii* la curătură“ (Zanne, *o. c.*, II, 116).

Ca și *parii* cari servesc în de obște la facerea gardului, *parmacii* înseamnă, cum se știe, propriu: „ostrețele, zăbrelele“, ce alcătuiesc *parmaclăcul* (balustrada, cerdacul, grilajul, incinta, îngrăditura). Metafora, care definește șirul dinților ca un „gard“ (ἔρκος) al

¹⁾ Cf. rom. *suflet-sufflare*, lat. *spiritus-spirare*, gr. ψυχή — homeric φῶξ „suflu, răsuflu, respir“, apoi *animus* „suflet“ — ἀνεμος „vânt“, θυμός „suflet“ — *fumus* „fum“. Alte exemple în același sens aduce Ov. DENSUSIANU în *Grai și Suflet*, II' (1925), p. 5.

²⁾ Cf. încă rom. *gură-spartă*, ngr. ἀθυροστομία, „vorbărie“. lit.: „gura fără ușă“, cum și cunoscutul cuvânt al Scripturii: „Pune, Doamne, pază (strajă) gurii mele și ușă de îngrădire împrejurul buzelor mele!“

³⁾ Pentru varianta sau mai bine zis echivalentul lat. *michi anima in naso esse* (Petroniu, 62), gr. καρδίη δὲ ῥινὸς ἄρχις ἀνεβαίνει (*Anacreontica*), cf. și A. PHILIPPIDE (*Viața Românească*, X [1916], p. 179, completând pe P. PAPAĞAGI (*Parallele Ausdrücke*, p. 147).

gurii, e, prin urmare, populară iar aceasta curmă, socotim, orice controversă savantă asupra sensului expresiei.

3. Uciderea bătrânilor.

Oricât ar repugna lucrul mentalității noastre moderne, e sigur că anticii au practicat, nu numai „expunerea“ pruncilor diformi¹⁾, ci și suprimarea bătrânilor infirmi: *depontani senes appellabantur*, qui sexagenarii de ponte deiciebantur“ (Paulus ex Festo, ed. Lindsay, p. 66), „*sexagenarii per pontem mittendi*“ (Verro, apud Nonium, p. 523,20²⁾) sunt evidente aluzii la obiceiul de a arunca în Tibru pe acești „argei“ în carne și oase; iar, cine vrea mărturii grecești, poate găsi destule la Schrader-Nehring (*Reallexicon der indogerm. Altertumskunde*, subt „Alte Leute“).

Interesant de observat e însă, mai cu seamă, procesul de dispariție treptată, paralel cu progresul imblânzirii moravurilor, a acelei practice barbare. Și, din acest punct de vedere, tipic e însuși cazul *Argeilor* pomeniți, al Argivilor (Grecilor) vrăjmași ai Troiiei, pe cari „Troica Roma“, răzbunătoare, se mulțumia să-i inneece *in effigie*, subt forma unor manechini de papură (Varro, *De lingua lat.*, VII, 44), după ce odinioară îi înnecase în original, — potrivit aceleiași sistem de eludare prin surogate a unor datine învechite ce nu mai corespundeau împrejurărilor vieții și spiritului vremii, care substituia victimelor înseși imaginea lor simbolică, de aluat sau metal prețios.³⁾

¹⁾ E și părerea, autorizată, a lui WILAMOWITZ-MOELLENDORFF (*Hellenistische Dichtung in der Zeit des Kallimachos*, Berlin 1924, I, p. 83, n. 1): „Wie hätten die Zuschauer dann den Pataikos des Menander ertragen? Wer vollends an die Sklavenkinder, die es geben musste, denkt, gibt sich die Antwort auch ohne Beweisstellen. Wo sind sie denn geblieben?“

²⁾ Cf. OTTO, *Die Sprichwörter der Römer*, s. v. *sexagenarii*, și CICERO, *Pro S. Roscio Amerino*, c. XXXV, § 100, cu comentariul lui Landgraf. — Recenta încercare a lui TH. BIRT (*Pontifex und sexagenarii de ponte*, in „Rheinisches Mus. f. Philologie“ din 1926, p. 115 sqq.) de a proba, în legătură cu gr. *τεφουρξεν* și un pasagiu din Catull (c. 17), că bătrânii nu erau înnecați, ci numai aruncați în glumă de pe pod, ca unii ce nu puteau lua parte activă la popularul „joc pe pod“ ritual, nu e convingătoare.

³⁾ „Ainsi s'accordaient le culte des survivances, le respect de la forme et les exigences de la vie. De tels détours sont fréquents dans la religion et le folklore: on substitue des gâteaux de forme animale aux victimes prescrites, des moutons appelés cerfs aux cerfs requis par le rituel, des mannequins à des victimes humaines“, — scrie răposatul pâr. P. LEJAY, în a sa recentă *Histoire de la littérature latine, des origines à Plaute*, publ. par L. Pichard (p. 65 sq.) prima operă de acest fel, care dă folklorului toată atenția cuvenită.

Mai vrednic de atenție încă ni se pare ecoul sufletesc al abolirii obiceiului, în popor — și aici se adaugă literatura noastră populară, ca un nou izvor important.

Bernhard Schmidt (*Griechische Märchen, Sagen und Volkslieder*, p. 26) relevase, după Vretòs (*Ἑθνικὸν Ἡμερολόγιον* pe 1867, p. 97), motivul acestei părăsiri, așa cum îl atestă tradiția din insula Hydra, unde numele unei stânci, *Ζασιᾶς*, perpetuiază amintirea crudului obicei, ca și „Stânca-Moșnegilor“ (*ὁ Γερωντόβραχος*) de aiurea: pe când era pus în coș, spre a fi aruncat, de către propriul său fiu, bătrânul îi zise acestuia: „Păstrează bine coșul, fiul meu, pentru ca, atunci când vei fi ca mine, și copiii tăi să-l poată întrebuința“, — cuvinte ce au zguduit adânc sufletul fiului și au adus lepădarea obiceiului.

Același motiv apare însă, nu numai în acea „Geschichte aus der Römerzeit“ din colecția de basme românești a fraților Schott¹⁾, în care moșneagul cruțat scapă populația de un monstru, ci și în interesanta legendă suceveană, intitulată: „Când se tăia[u] oamenii cei bătrâni“ și apărută în rev. *Șezătoarea* din 1894, p. 110 sq., unde se povestește cum, pe un timp de cumplită foamete, un bătrân, ascuns de un fiu mai cu inimă, dădu sfatul să se are drumurile și, din semințele căzute pe ele, răsări recolta mântuitoare, iar Stăpânirea, aflând de aceasta, rândui ca pe viitor să nu se mai taie bătrânii.

† V. BOGREA.

¹⁾ *Walachische Maerchen*, Stuttgart u. Tübingen 1845, p. 152 sqq.

